

VIII. De Grietenie van Hemelum-
oldevaert ende Noord-wolde.

Dese Grietenie bestaet uit twee gedeelten / ghelyk de naem medebrenght / nam. Hemelum-oenfert (anders Oldevaert) ende Noord-wolde. 't Eerst is waterigh / 't ander wolde. Sy draecht de naem van Hemelum. Welcke plaetse sich ten principale verheft door d' afkomst van Ioachim Hopperus : diens leven wy in 't cort hier sullen stellen. De naem synes Vaders is ghetweest Sjoerd / synes Moeders Rychstje Piersma / dochter van Feycke Piersma / Burgemeester tot Sneek. Smer ouderen Woonsede was tot Hemelum / doch de Moeder ten huyse haeres Vaders zijnde / beviel van desen Soon / den 11. Novemb. in 't jaer 1523. Sy leefde weynighe daghen na't voortbrengghen des kindts / de Vader weynighe jaeren. Te Sneek werde hy ter Scholen ghebracht / doen al uit de boeck-lust ende andere teckens vertoonende / dat hy groot zoude worden. In 't 17. jaer nae haerlem gheschiedt / ende daer / binnen vier jaeren / in de letteren ende Philosophie onderwysen / is hy te Loven befest. Hy maecte veel wercks vande Philosophie / insonderheyt der zeden / als de fonteyn der rechts-geleertheit. Van Loven nae Orlens / van Orlens nae Parijs gheceyst / maecte hy met veel geleerden kennis. Jan Burgers onderschepte hem de reys nae Italien / ontbiedende te rug. Veel hielt hy van dien man. Daerom tot Loven ghehoimen / nam hy *Gradum licentiae*. In 't onderzoek maecte hy syn verstand ende wetenschap met lof bekent. Aderhand lesende met bevallicheit / bequaam hy / *Honorariam professionem*, om met publycke authoriteit te lesen / sonder jaer-geldt. Doe begoft hy van de ghewoontliche oude wyse van onderwysen af te treden en de jeugd tot de supere rechts-geleertheit der ouden te leyden. om syn meesterschap aengenaem te maccken / vingh hy aen / onder de regelen van de konst dese geleertheit te brengen / door definitien ende divisien. Hierom gepresen ende tot de *ordmaris professie* der *Paratula*, onder een groot jaer-geldt gheboordert / gingh hy voort op dien voet / de wech van de *Dialectica*, in 't verklaren van alle Titulen en paragraphen / ingaende. Hy plach oock de oorsaecken ende gronden der wetten uit het diepste van de Burger-konst / leere der zeden / huyse - konst oock natuer ende Godt-geleertheit te openen / altydt de palen der wetenschappen zorgvuldighlyk onderscheidende. So bewees hy dat Iustiniani rechts-geleertheit in wetenschap gegrond ende na de konst gheformt was. Te wyde nam hy Christine, dochter van Gregorius Bertolius, eerste president van 't Provinciael hof onder Carel de vyfste. Corts daer op de eere van Doctorschap : tot welcke vermaerde acte veel vrienden uit Frieslandt / in ghelycken de President Viglius ende Gale Hoppers / syn Oom / Burgemeester van Staberem / gekomen zyn. Nu huyse begrepen hebbende / nam hy eenighe Studenten aen de Tafel / die hy om sich selfs

mede te oeffenen / in 't prijaet onderwees. Hy las oock in de voorplaets van syn huyse Timaeum Plaronis, met grooten toeloop. Want andere buyten syn huyse zijnde / liet hy oock toe om te hooren. Nu door syn onderwysen ende advysen bekent en in de gunst van grooten / wierd hy verhooren in den grootten Raed van Mechelen / in de welcke Viglius President was. Daer nae tot den Secreten Raed ende Raed van State. Hy werde benesfens de Cardinael Granvelle / ende Viglius in hooghe saecken ghebruyckt. Dese drie was aenbeholen 't oprichten van de Universiteyt van Dovay, de twee gaven haeren last aen hem : daerom heeft dese Universiteyt hem als haeren stichter ende Vader tot alle tijden in ghedachtenis van eere gehouden. Hier nae also Carel Eifenach / dien de Coninck d' opsicht van de Nederlandsche saken in Spaenien had belast / weder nae huyse begeerde te vertrecken / is Ioachim Hopperus om syn plaets te bekleeden nae 's Conincks wille op den 2. April in 't jaer 1566. nae Spaenien ghereyst : latende syn huyse-vrou ende kinderen te Brussel : die hy naderhandt ontbood. Terstond nae syn vertreck (op den 5. April) werdet versoek-schijf van de Nederlandsche Edelen aen den Landvoogdin ingelevert. Daer op de beroerten aenginghen. De Coninck ontfinc hem seer eerlyck ende begaefde hem met de weerdicheit van opperste Raedt der Nederlandsche Staet ende 's Conincks segel-meester. Syn vlijt / oprechticheit / ende belepdt behaegden de Spaenjaerts ende den Coninck die hem (onverwacht) Heere van Dalem maecte en een jacht verterde op Gasterlant / oock Ridder sloech ende 't recht van guldene Spoozen gaf / met de selfe solenniteyten ende op den selven dach neffens Jan van Oostemrijck.

D' Arceps verteerde den man. Na neghen jaeren verbiyf in Spaenien / was hy so afgeslooft / dat hy gheen spys konde verteeren. Twee wyzen boor syn doodt / gheboelende watter ghemaecte / sond hy eenen versgeliden brief aen de Conincklycke Majesteit. Verhaelde daer in syn plichten / nae 't uiterste vermogghen uytghewerckt / tot 's Conincks dienst en 't ghemeene best ; bad syne Majesteit wilde ghelieven / syn ooght te slaen / nae syn verscheyden / op syn lieve huyse-vrou ende onmondighe kinderen : die hy 't allen tijden minder dan 's Conincks en de ghemeene sake had ghereeckent : 't welck hy heylighlyk boor Godt verklaerde. Sepde syn Majesteit den laetsten goeden nacht / alles goedts tot wens selende. De dood komende liet hy nae seggingh van kinderen ende verwanten / de Wisse in syn Slaep-kamer doen : doe nu daer de verheffinghe van 't lichaem des Heeren (gelijckment in 't Pauzdom vacint) ghedaen werde / richtte hy syn lichaem / met kracht op / nam de muts af / schoof de gordynen wech / en eerdet Sacrament. De Prieester en had noch de Albe niet uytgedaen / als hy den Geest gaf op

op den 25. December / binnen Madrid in 't jaer 1576. De Coninck syn uytgancck verstaende / sond een Edelman aen de Weduw / latende aensegghen: *Sine Majestete gheboelde de sinerte over haeres Mans doot: gheboodt haer en de Weesen / goeden moedt te hebben: Hy wilde sorghe voor haer / en sich voor de Weesen als een Vader draghen. Daer nae als de Weduw ende kinderen nae Nederland begeerden weder te keren / gaf de Coninck haer twaelf Dupsent guldens tot reysgeldt en dupsent 's jaers / om sich te Ceulen op te houden / tot de studien van de kinderen / in rust / tot dat het eynde van de Nederlandtische onrust / bequaem wederkomst in't Vaderland zoude vergunnen. Ioachim Hopperus was een man van ghemachtichde Gheest / erkennen de de seplen en ghebreken der Kercke ende wenschende nae verbeteringh: daerom toegebaen den arbeidt van Georgius Cassander. Den welcken hy schreef den 12. Octob. in jaer 1562. syn oordeel over 't boeck / de officio pii hominis, van de plichten eenes Goddychtighen mans: *Sed tamen sic habet: Non solum a me diligenter lectum cum librum, sed etiam effectum, plurimum ut legerim & cognoverim, & probaverim. Nam uti natura paci ac tranquillitati sum deditus, idque tam publice quam privatim saepe ostendo, quantum quidem in me est: ita non possum non mirifice eorum studia probare, qui constituendae & pacificandae Ecclesiae autores se praestant ac duces. Quales quidem nonnullis utinam Tridentini Patres ad se curarent evocandos! considerem enim per eos posse effici, ut non modo pravis opinionibus sed & malis moribus Ecclesia repurgaretur: in quo uno salus consistit resp. Christianae. Qua de re quoniam non inelegans hic exstat libellus, in his Provinciis, ut videtur, natus, quem a studio & ingenio tuo minime puto alienum, curabo eum describendum & ad te mittendum.* **Wat is:** Nochtans weet dit, dat ick dit boeck niet alleen selve neerstelijck heb gelezen, maer oock uytgewerckt, dattet veel hebben ghelesen, bekent ende ghepresen. Want ghelijck ick uyt de natuer, geneghen ben tot vrede ende rust, en sulcx in't publijck en privaet dickwils betoone, so veel in my; alsoo moet my oock seer behaghen de toeleg der geener, die sich stellen tot auteurs ende leydslieden om de Kercke te bestellen ende te bevredighen. Och dat de Vaders van Trenten, eenige sodanighe tot haer deden ontbieden: want ick zoud vertrouwen, datmen door dese zoude connen nytwercken, dat de kercke niet alleen van quade opinien, maer oock boose seden ghesuyvert werde: in welke saecke alleen de welvaert van de Christen Republijck bestaet. Van welcken stof also hier een boeckken is niet onbequaem, in dese landen, soo 't schynt, geboren, niet vreemd van uw aenlegh ende aerdt, sal ick 't selve doen nyt-schryven ende oversenden tot u. **De Paus met de Geestelicken was van een ander meening / alle gewach ende meldingh van reformatie / so van dwalingen in't gheloof als zeden was by haer verhaet / ende kettersch. So zijnder dan vele onder't Pausdom ghestorven / in haer herte gereformiert / oft haechende nae de supberingh / doch verschedene handen soo ban menschelijke insichten / als van bewaringen in't gemoedt hielden haer te rug / so datse opentlijck niet konden uytgaen ende Babel verlaten. In't laetste werdt haer ziele ten hollen opgeheven tot God en 't bloed Jesu Christi synes Soons. **Wat Hop-*****

perus de misse liet doen in syn kamer teghen 't opofferen syner ziele aen Godt: 't was / wachheyt hanghende aen die superstitie / evenwel syn herte strepgerde tot Christum. Was hy van Cassanders ghevoelen / ghelijck hy aen hem schryft / so en heeft hy noyt gheloof / dat het autwelken in Christi lichaem (veel min in Christum God ende mensche) ware verandert. Cassanders woorden in synen derden brief lipden aldus: *Ipsum Christi corpus pro nobis traditum, etiam in Eucharistia fidelibus tradi, adhibita Augustini distinctione (de consecr. d. 2. c. 45.) Ipsum quidem & non ipsum; Ipsum invisibiliter & non ipsum visibiliter.* Quid autem his vocibus visibiliter & invisibiliter intelligendum sit, haud difficulter ex aliis ejusdem autoris locis animadverti potest, ut cum ait (de consecr. d. 2. c. 44.) *Donec seculum finiatur, sursum est Dominus, intellige visibiliter seu visibili specie: Et tamen hic etiam nobiscum est veritas Dominus, id est, Dominus ipse invisibili veritate & gratia carnis & sanguinis sui. Item Corpus, in quo resurrexii, in uno loco esse oportet; juxta visibilem speciem & veri corporis modum: veritas autem ejus* (id est Divina virtus, quae carni illi ex unione Divinae naturae conjuncta est) *ubique diffusa est.* Eodem pertinet quod alibi inquit: *Tunc intelligens, quod non, quemadmodum vos putatis, juxta visibilem suam & corpoream substantiam in frustra concessum erogabit corpus suum: tunc intelligens, quod gratia ejus, id est, invisibilis illa substantia & virtus sanctissimi illius corporis, qui cibis est mentis & hominis interioris, non consumitur moribus.* Hanc esse Augustini sententiam existimo & cum ea reliquos quoque patres si diligenter expendantur, convenire puto. **Wat is:** Dattet selvighe lichaem Christi, dat voor ons overgegeven is, oock in dit Sacrament den gheloovighen overgegeven wordt, onder Augustini beschepdinge / dat selvighe onzichtbaerlijck en niet dat selvige sichtbaerlijck. **Wat nu met dese woorden sichtbaerlijck ende onzichtbaerlijck te verstaen zy / kan lichtelijck uyt andere plaetsen van dien auteur worden aengemerckt: ghelijck wanneer hy seght: Totter eynde der Wereldt is Christus daer boven. Verstaet sichtbaerlijck oft in sichtbaere ghedaente: Ende nochtans is hier oock met ons de waerheyt de Heere: dat is de Heere met de onzichtbaere waerheyt ende ghenade synes vleeschs ende bloeds. Inghelijck: 't lichaem, in't welke hy verlesen is, moet in een plaetse zijn, (nae de sichtbaere ghedaente en eysch eenes waeren lichaems; maer syne waerheyt (dat is Godlijcke cracht / de welke met dat vleesch / uyt de vereeniging der Godlijcke natuer 't saemen ghevoecht is) is over al verspreydt. Hier toe behoort et oock / dat hy elders seght: Dan sult ghy verstaen, dat hy niet, ghelijck ghy meent, nae syne sichtbaere ende lichaemelijcke substantie, syn lichaem in stucken verneden uyt deylen sal. Dan sult ghy verstaen dat syn ghenade, dat is, de onzichtbaere substantie ende kracht van dat Heyligh lichaem, welck is de spyle des ghemoedts ende inwendighen mensches, niet door bytingh wordt verteert. Dit is so ick achte de meeninghe van Augustinus ende ick men / dat oock d' andere oudtvaderen in die meeninghe / sofe wel worden overmoghden / over een komen. Dus verre Cassander: Ordeelt nu eens oft Hopperus niet inde grond der ghesuyverde waerheyt gestact heeft / hoewel hy den om-**

han:

hangenden roek der menschelijche aengevinghen niet heeft connen wech werpen.

't Tweede dat Hemelum bekenit maect ist Clooster / in 't welcke sich neergeset hebben d' Abten van Staveren nae dattet Clooster S. Odulphi vande zee verwoest was. In de tyden der Schieringen ende Vethoopers heeft dit Clooster veel ghebact ende gheliden. Tot Hemelum is een Jaer-merckt op Pinxtermaendach.

2. Coudum. Een groot en voor-treffelijck dorp / op hooghe Terpen in laegh-landt. Heeft een schoone hooghe Toorn: de welcke door de Grietman Douwe van Epema, in't jaer 1614. begonnen is / en in't jaer 1617. voltrocken. De hooghte van vyf-ende-tweegentich voet murywerck / ende een lepen spits van hondert ende negghen voet. Vermidts de hooghte dicht-se in Zee tot een baeken: ende kan 't eyland Cerel door een Dyrck-spijker met de Schepen op de reede / van dese toorn beschout worden. 't Fondament wyt hondert ende tachtentich dypsendit steen / alsoo 't murywerck seven voeten dick is. De tieracht, heeft syn eynd in sterck en Toorn van buyten ende binnen. Dit dorp heeft een wytwyde Cerwijsa / liggende acnde zee: ende een jaermerckt des dingsdags nae Pinxteren: De Staten van Galema ende Epema.

3. Warns. Licht in 't langh verstrekt van de Moien / oft Noord-eynd / acnde Daert van Staveren nae de Morra ende Fluylen, tot voor by de kerck / aen 't Supder-end meer dan 300. Dypsen. Besaet wyt verscheydene heuwelkens / om 't overloopen van't Zee-water eertijds ghemaect. Een Jaer-merckt op den 24. Junij / S. Jan midts Somer.

4. Scharl. Een kleyn buyt: doch hier onder behoort de buyte Laerum aen de Zee liggende / by Fischers bewoont. Vernoeit om de schoone Zee-bott; Laerumer bott. Hier licht mede 't Rooode Cliff / ende daer neffens in Zee 't Vrouwen-zandt: ut de historie bekent.

5. Molquerren. So veel Dypsen ontrent als te Coudum ende Warns / doch hier in een ghebofcht / en by malekanderen. Nochtans niet op offene ryen gheordent / maer onder ende achter malekanderen / gebende stegghen ende doorganghen als een verwerdt Doelhoff: door wateren in seven eylandkens verdeckt. Goede welbehoude Dypsen: bewoont van veel rijcke Schippers / by de hondert in getal / baerende om Oost ende West. De naem vant dorp komt van Melck-wyren / dat is strecken Weyd-landt voor de Beesten / die melck gheven.

De vier volghende dorpen werden by oudts

de Noord oft Iga-wolden ghenaeint.

6. Oldega. Hier lagh 't olde Stins van Ige Galema / old Galema, ghenaeint. Van desen mans naem wierden oock dese vier dorpen Ige-wolden geheten.

7. Nyegae.

8. Ela-huyfen.

9. Colder-wolde.

De Grietnie heeft vele Wateren / als de Fluyffen (eertijds somen seght een bosch dat uitgebrandt is) 't Fleyt / de Gronsen / Moera / de Haen-meer / Colder-Breken. 't Staverse meer is bedijcht en droogh ghemaect. Want also de Poelen ende Meeren ontrent Staveren de doorbaert berhinderden vermidts drooghte / is goet ghebonden / die tot land te maeken / om een bequaeme doorbaert te graven ende te onderhouden. De Stadt Staveren verkregh Octrop op dit werck / om de Landen als eygen en last-vry te moghen ghebruycken / dief begunnen / door dese uyt-malinghe ende bedijkinghe / doch om vele ryfende krackelen met de aenpalende grondheeren / droeghe haere gerechtigheyt over aen de Heeren Ernst van Harinxma, Johan vander Sande, Orck van Doyem, Cellius Jongstal, alle Raden in den Hove Provinciael. Dese naemen aen een vaet te graven van Staveren nae Warnster-sloot op de wyde van 54. voet ende de diepte van 4. voet / met een dijck acnde kant / om by teghenwindt de Schepen te moghen uyt-trekken: oock een Vaert van Staveren nae Scharl en voorts nae Warns / mitsgaders een Vaert van Staveren nae Molquerren op de wyde van 54. voet ende de diepte van 4. voet. De Wyken van Cessie zyn ghegeven in dato den 30. Augusti 1620. Om de Meeren ende Stroomen is dese Grietnie Wischrijck / Hemelum ende de naestgelegene dorpen zyn de Wolden ghelijck in overbloedt van Wildt.

't Recht oft de Meer wordt binnen Staveren ghehouden op een Saterdach / bejalven ses loopende Weeren nae Mep: dan op Dypdach / om de Weeck-merckt van de Wilde-merckt.

't Woert bedient by de Ed. Heere Iarich van Groustins als Grietman: Wylters zyn Pyter Gerritsz, Reyner Claefz; Hendrick Harmensz; Syboldt Wopckelz Iaelma: Secretaris Rud. Haersma.

't Evangelium wordt ghepredicht door Ioh. Merenschet, tot Hemelum en Wiens in Gaesterlandt: door Adrianus Bos tot Coudum; door Gerardus Faber tot Oldega ende Colder-wolde; door Iohannes Moll tot Nyega ende Elahuyfen. Warns ende Scharl staen ledig: Molquerren bedient Agidius Mellius.

grove stins was
Grietman van
1660 tot 1672
van 1663 tot 1672
zeven Staten Lid
1672 vermoedelyk +

IX. 't BILDT.

VII. DE STADT STAVEREN.

O Ver-oudt is dese Stadt / ende sprin-
gin ende oorspronck door een langen
trem van fabelen opgepronck. d'
Oorspronck van Athenen en is soo
niet met leugenen uitgepreydt als d'oorspronck
van dese Stadt. Want haere oude Princken/
Hertoghen / Coninghen: der selver daden/
voorspoet / macht / ryckdommen worden seer
hoogh uptgestreeken. Men houtse drie hon-
dert jaeren voor Christi gheboorte ende verhef-
se boven maten. Dit zijn fabelen / die met
den afgod Stravo inde put vant Roode Clif
versinoort oft in d' overwatering vant Fluy-
ser bosch verbronnen zijn. 't Is nochtans
waerachtigh / dat Staveren eertijds is ghe-
weest de grootste / rijckste ende tierlijckste
Stadt van geheel Frieslandt / de stoel der
Friesche Coninghen: een machtige Coopstadt
met een seer bequaeme haven. De Ryckdom
baerde weelde / overmoed ende dertelheyt. Sp
besloeghen (gelijckmen seght) haere Stoeven
ende Lemben met goud ende silver. Daer upt
quam't Sprackwoordt: De verweende Kin-
deren van Staveren. Een gemeen segghen van
oudts / van hand tot handt overgelevert /
verjaelt een dertel exempel van een overmoe-
dige / trotse vrou. Sp had den Schipper om
oosten varende (dit was haer waerwater ten
principaale) belast / om de beste waere te ha-
len / dieder te bekomen was. De Schipper
voer upt ende laedde Larwe. Wedergekomen
zijnde / bragde de Reederse wat hy inhad /
en verstaende van Larwe ('t was doe een goe-
den tijdt) heeftse upt trotsheyt ende verstoozing
geboden / alsoo hy't over back-boozyt inge-
men had / over suer-boozyt in Zee te werpen.
Godt straffe d' overmoed. Want op deselve
plaets daer de ware uptgeworpen was in de
zee / welde metter tijdt een zandt 't welck de
haven verstopte en den Handel deed verdwyn-
nen. 't Wozyt noch hedendaghs 't Vroukens
zandt genoemd. De Stadt ligt aent Flie /
daer de Friesche Kust tenersten uptspringt
nae Hollandt tusschen 't Flie ende de Zuyder-
zee. Ick houdet daer voor dat de naem van
dese gelegentheyt afkomstigh is; om datse
voor-uyt staet in de zee. Int Friesch wozyt
se Stærum genoemd; welck wozyt ten nae-
sten over een komt met de naem Scirii, dat in
Plinio wozyt gevonden. 't Grootste ende beste
gedeelte der Stadt is door de zee afgespoelt:
gelijck oock't oud Clooster van S. Odulphus;
wiens overblyffelen somtijds met laeg water
vernomen worden. De heerschappij van Sta-
veren willen beele bewysen met letteren / die te
Dieu megghen te lesen zijn: *Huc usque jus Stau-
riae*. Doch d' uytelijcke over-een-komst inde
letteren ende geboghen naeme / kan niet be-
wysen / dat de Stadt Staveren daer mede ge-
meent wozyt. Men segt dat op den 2. De-
cemb. int jaer 1509. twee Silbere penningen
opt Zuyd-west van Staveren gevonden zijn /
gemunt van den Coninck Radbodus: ende
een gouden penninck / gevonden int jaer 1425.
dragende op d'ene zijde dese letteren: *Adgillus
secundus Frisorum rex*; op d'ander *Moneta aurea
crociata Stauriensis*. Ick kan 't noyt gelooven

datter sulcke penningen zijn geweest oft si
noecten verciert zijn.

Men toont oock Balcken / Sparren ende an-
der Houtwerck inde kerck ende eenige huyfen
te Staveren / die gewassen zouden zijn int
bosch Creyl.

Odulphus stichtte opt west van Staveren een
heerlijck Clooster int jaer 838. 't Welck daer
noch stondt int jaer 1345. Want doe quam de
Grave van Holland daer landen / die in Frie-
landt verflaghen werde. Stond oock noch een
wyle tijds nae desen. Om de water-bloeden
ist inde vooystadt van Staveren opt zuyd
overgeset.

Int jaer 1420. verbrandde een gedeelte van
de Stadt / 't klooster bleef staende en quam al-
leen te staen: alsoo de Stadt verkleynt werde.
Daer nae ist nae Hemelum verplant. Int
jaer 1430. sachmen noch de capelle metter
Clooster van S. Odulphus gesticht / om datter
kerckhof seer hoogh was. Anno 1608. op den
harden Dofst werden steenen upt de grondt
gheael / overblyffelen van de kerck. 't Gran-
de-boeck der Stadt (seer oudt zijnde) aenwijst
Persoonen met naem ende toenaem / welcke
verscheydene Toeganghen in Odulphus heldt
in gebruyck hadden.

Staveren is vande oudste Anze-steden / ja
somen segt de derde in ordze geweest. Haere
Privilegien zijn tot Eulen anno 1540. den
1. October / ende tot Lubeck den 16. Maert
int jaer 1603. inde vergaderinghe van dese
Steden vernient.

Sp zijn d'eerste geweest die de Zond door-boe-
ren. Daerom moetense eerst vertolt worden.
't Is wel gebeurt / datse haer repse volbracht
hebbende ende weder inde Zond komende noch
Schepen vonden ligghen / die met haer aldaer
aengekomen waren / op de heen-reys. Doch
zijn overich verscheydene brieven van haere
oude Privilegien: als van Valdemarus.
Weenschen Coninck int jaer 1326. ende int
jaer 1363. op S. Mattheus dach. Int jaer 1478.
des dingsdachs in de heylighe daghen van
Pinxter van Coningh Christianus. Om sekerre
vershotene Penningen werde hun vergunt
om door pder Schip maer een Henricus Ro-
bel tot tol te geven / tot den dach der Wolboe-
ninghe toe. Int jaer 1599. schicktense een
Ambassade aen Christianum de 4. Coninck
van Denemarchen. Hy heeft haere Privile-
gien bebesticht en vernient. Nae oudt ghe-
bruyck sendense jaerlijchs mettet eerste Schip
nae de Sondt een Leydsch slaeken / om haere
Privilegien in standt te houden.

De Coninghen van Franchrijck hebben
haer oock goede vooyrechten verleent: waer af
de Brieven noch behouden zijn. Namelijck
van Lodewijck de Elfte int 1480. den 9.
Julii: van Carel de achtste int jaer 1487.
den 20. April. Van Lodewijck de twaelften
int jaer 1469. den 23. Maij. Van Fransoys
int jaer 1516. den 31. Martij / mede int jaer
1528. den 30. Julij: oock int jaer 1561. den
vijfden Aug. Van Carel de 9. int jaer 1561.
den 8. October. Daerom oock / brandende
dat swaer oorlogh tusschen desen Coninck en
Carel

Earel de vyfſte / als niemandt inde Nederlan-
den op Franchryck varen mocht / ſy aldaer
ſonder moeyenis hebben gehandelt. Zyn oock
brieven van Jacobus den Schotſchen Coninck
vant jaer 1499. den 3. May / ende vant jaer
1525. den 8. Junij. Van Albert den Sweed-
ſchen Coninck int jaer 1368. op S. Ja-
cobs dach.

Ontrent het jaer 1200. bloeyde de Stadt
noch ten hoogſten. Sy hadden haere eygene
beſchreyene wetten ende rechten / noch te leſen
int oud Grandeboeck. Voerden 't recht ter
galge ende ſwaerd. 't Landt buyten dijk
tuffchen Staveren ende Scharle wordt noch
heden/daggs de Galge-venne genoemt. On-
trent het jaer 1230. condmen noch met een
kafter oft dalve van Staveren overgaen nae
Enckhuyſen doort boſch Crepl. Van die tijdt
af begon de Noord-zee de zee-gaten van Terel
ende 't Flie wyder te maerken. 't Geen men
nu 't Flie noemt / was voór henen schier dicht:
flieland ende der Schelling / by laegh water
aen malckanderen vaſt zijnde: 't Terſeler-gat/
werde doen 't Flie genoemt. Ontrent het jaer
1400. was al een byze wyde vaert voór by
Staveren / ende Enckhuyſen na de Zuyder-
zee. Hier toe hadden oorzack gegeven de Olof-
ſche ende Luyſkerckſche Converſen / woonen-
de op Wieringhen / Terſel ende daer ontrent/
grabende vaerten ende griſten / om tot malckan-
deren te komen. Alſoo werde aen de ſtroom
der zee een toeganch gemaect / om die leeghe
landen in te nemen. Int jaer 1335. was Sta-
veren noch ſo vermogende ende treffelijck datſe
oorlogh voerde teghen de Steden Lubek ende
Hamburgh. Dat verſchil is nedergelept doór
tuffchenſpreken der Gefanten van Gent / Brug-
ge / Yperen / Dordrecht / Middelburgh ende
Zierickzee: gelijck de brieven inde Stadts-
kiſt beruſtende aenwypen.

De Hollandſche Grave oft ſyn Stadthou-
der / dit Frieſlandt berckſtende / had ſyn ſit-
plaets ende hof binnen Staveren. Graef Fla-
ris beveſtigde haere privilegien doór een brief
gegeven int jaer 1292. tot Welbrechts-berg op
den 1. April. 't Welck doór Jan / d'eerſte van
dien naem / vernieut is en geapprobeert int
jaer 1299. op den Sondach nae midvaſten
binnen Dordrecht. De Grietmans ende me-
derechters van d'oude buyte van Fronacker
(ſo noemden doe de vyf deelen in Weſtergo)
verclaerden Staveren by te weſen en vergun-
den haer een byp gelept. De brief is gegeven
int jaer 1354.

Vernedert doór ongeluck van water / brand/
inneminghe / peſt / dierte / lagſe lang ſonder be-
ſten en was menichmael een neſt der Roovers
van buyten haer bemachtigende. Sy is int
jaer 1516. aen d'ene zijde wat beveſtight: maer
int jaer 1522. maecte Georg Schenck een
ſterck-Caſteel met een Toorn / gewelf ende ſing-
muuren / opt noordweſt: op de ſelbe plaets/
daer Albert van Zeperen een Caſteel had ge-
bout int jaer 1397. Den 24. Aug. int jaer 1572.
veroverden de Geuſen dit Stedeken ende 't
werdt wederom op den 9. September met 62.
Cuiſſchuyten doór twee vaendelen Duytſche
ende vyf Walſche knechten ingenomen. Doch
ſy vonden de Stad ledigh / zijnde de Geuſen
gevlucht. So werf et Caſteel ontſet / de derde
part der Stadt inde hand geſteeken ende de
reſt geplondert. Int jaer 1580. den 12. Fe-

buarj is dat Blockhuys / hebbende 57. jae-
ren geſtaen / afgeworpen: doch wederom op-
gebout doór den Grave van Kernenbergh.
Int volgende jaer den 1. Maert / quamen d'
uytgeweechene Bingers / geſterckt met een
Vaendel ſoldaten / belegerden 't Caſteel / en
dwongen den Gouverneur Dekema tot over-
gevinghe. 't Werde aen de 3de na de Stadt
afgebroken / en de Stadt vergroot / met een
wal ende 3. dwingers vaſt gemaect.

Twee wateren loopen doór de Stadt: ſy
heeft twee Havens de zuyder ende noorder elck
met een bequaeme Sluys tot waterloſſinghe
voór de geheele Provincie.

Voór 40. jaren leefden noch menſchen / die
int Clooſter Odulphi, ſtaende opt zuyden vande
Stadt de miſſe hadden gehoort ende inde ker-
ke op den outaer een Frieſche Lief-vrouw had-
den geſien met een Frieſchen hooftdoeck opt
hoof. En hadden menſchen gekent / die int
Clooſter noch ſtaende opt Weſt ter miſſe had-
den gewerſt. Doch leefdender die geſien hadden
't outaer vande kerke / ſtaende int weſten van
de Stadt / by't afgeworpen Blockhuys. De
Straet liggende aende huysen int noordweſt
wordt noch heden/daggs de Kerckſtraet ghe-
noemt. Doch daer geſien hadden een dubbel-
buijt van huysen / jae aldaer gewoont. De-
ſe zyn voór langhe afgespoelt gelijck oock den
ſchoonen boomgaert des Caſteleyns. Men
konde voór eenighe jaren niet een ghemeene
Ebbe ſo verre upt loopen aen de weſt zijde als
een grof geſchut bereyken kan. Als de windt
ſomtijds lang upt den ooften waept / ſietmen
ophaelen oude fondamenten van putten / may-
werck / ſtraten etc. d' Opgravinge vanden
Weſt int jaer 1612. vertoonde ſelfsme din-
gen. Opt Noord van Staveren heeft een Cloo-
ſter geſtaen: twelck inden jaere 1549. een Ba-
gynne upt Gelderlandt gebozen / in brand ſtaek
upt oorzacke datſe vanden Water al te nauw
werde gehouden. 't Was een Schoon Bagyn-
Clooſter met kerck en geboorte / doch ver-
armt en van ſobere ophoſten. De Bagynen
geneerden haer met arbeydt der handen / in-
ſonderheydt met Linnen-wewen. Achtien
touwten ſtonden int Clooſter ende een half-
braſpenning was 't werfloot van een elle ſp-
tiug. Wonderlijck is Staveren vernedert en
berandert doór de zee.

Ter zee vermochtſe eertijds / nu leven d'in-
woonders noch van de zee / gelijck de nabur-
rige plaetsen. Sy vaeren ende biſſchen ter zee:
ende geeft Staveren goede Stuy-ſieden upt.
De Regeringe beſtaet by een Broedſchap van
20. Perſoonen waer van de acht Burgeme-
ſteren zyn. In dit jaer zyn deſe nabolgendes

Namen der Regerende Bur-
gemeesteren tot Staveren.

Wybrandt Fockes Coycker.
Hans Jarichs de Wilde.
Pieter Roelefs Drent.
Douwe Andries Ockes.
Lyckle Pyters Oude.
De Heere Onias Geldorp.

Symen

Symen Jacobs.

Focke Hilckes.

Johannes Jacobi Haerfma, Secret.

Vroedtschappen.

Binte Holles Præses.

Here Obes.

Scholte Scholtes.

Jan Wybes.

Wybrant Annes.

Claes Auckes.

Floris Hannes.

Jan Symens Schelliger.

Rompcke Pieckes.

Epe Tierx Broersma.

Allert Imes,

Gale Hamckes.

't Evangelium bedient Matthias Womeius.
De weech-mercht wordt gehouden op maen-
dach: de jaer-mercht op den 5. October des
daegs na S. Franciscus.

de heer J. teulings
Ymstr. 140
Staveren

J. Happee
Cobetstraat 51
Leiden

Leiden, 6 Mei 1976

Beste collega-onderzoeker,

De latijnse vertaling gaf nogal wat moeilijkheden.
Ik heb uiteindelijk het oude boek van Winsemius
"Chronijck van Vrieslandt) uit 1622 bekeken op de U.B.
in Leiden. Hij heeft de latijnse tekst en een oud-
hollandse vertaling, waarvan ik een fotocopie heb laten
maken. Ook die vertaling heeft nog wat onzekerheden.
ik zend hem hierbij toe, vergezeld met een uitgetypte tekst
met in de kantlijn enkele aanvullingen.

Om echter zekerheid te krijgen zullen we moeten zoeken
of er ergens iets gepubliceerd is over dit stuk.
Waarschijnlijk meerdere artikelen, maar dat kost meer tijd
om die te vinden.

Mocht u in Leeuwarden zijn en kans zien om in de Kanselarij
ook Winsemius te bekijken: het is de moeite waard vanwege
ook de merkwaardige plaatjes van Friso, ^BRadboud, Aldgillis
en anderen. Ze hebben een rijke fantasie gehad in het begin van
de 17 e eeuw, om zulke voorvaderen zo uit te tekenen!

Ik stuur het toe, opdat we er van de zomer nog eens over
kunnen praten, terwijl we het allebei bekeken hebben.

Misschien weten ze in de Kanselarij wel, wie hierover heeft
gepubliceerd in het verleden.

Intussen met hartelijke groet. Hoe is het in de tuin w.b.
de restanten van vroeger?

van huis tot huis,

J. Happee

Happee